

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 7. 2023. Issue 1.

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MJSS

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 7. 2023. Issue 1. Podgorica, June 2023.

Publishing this issue of MJSS was supported by the
Ministry of Science of Montenegro

Editor in Chief: Adnan Prekić

Editors: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srdja Pavlovic, University of Alberta, CANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 100 copies

Volume 7. 2023. Issue 1. Podgorica, June 2023.

CONTENTS:

FROM DEMOCRATIC TO REAL SOCIALISM: THE YUGOSLAV-SOVIET
IDEOLOGICAL DISPUTE AND ITS RESULTS

Petar ZARKOVIC, Milivoj BESLIN..... p.9.

UNITED NATIONS CONVENTION ON THE RIGHTS OF PERSONS WITH
DISABILITIES IN TIMES OF CRISIS, WITH SPECIAL FOCUS ON THE SITUATION
IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Sabira GADZO-SASIC..... p.35.

MONTENEGRO IN THE SOCIAL STUDIES TEXTBOOKS AFTER 2006

Milan SCEKIC..... p.49.

DECONSTRUCTION OF THE INTERCULTURAL TRIANGLE (IDENTITY -
MULTICULTURALITY - INTERACTION)

Muedib SAHINOVIC..... p.67.

THE APPEARANCE OF AN IMPORTANT BOOK - Book review: Montenegrin
dynasties lexicon

Ivan TEPAVCEVIC..... p.85.

FAILED ATTEMPT– Book review: Martin Previšić, Goli otok

Milan SCEKIC..... p.89.

RE-EXAMINATION OF TRADITIONAL HISTORICAL NARRATIVES – Book review:
Hannes Grandits, The end of Ottoman rule in Bosnia

Adnan PREKIC..... p.97.

FROM CETNJE TO ISTANBUL - THE FATE OF A NATION AT THE TURN OF THE
CENTURIES - Book review: Jovan Muhadinović, Ottoman Embassy and Muslims
of Montenegro

Admir ADROVIC..... p.101.

FROM STAGNATION TO PROGRESS – Book review: Oded Galor, Humanity's
Journey: The Origins of Wealth and Inequality

Milan SCEKIC..... p.107.

IN MEMORIAM: NOVAK KILIBARDA (1934–2023)

Novica VUJOVIC..... p.113.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS..... p.119.

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srđa Pavlović, University of Alberta, KANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 100 primjeraka

Volume 7. 2023. Issue 1. Podgorica, Jun 2023.

SADRŽAJ:

OD DEMOKRATSKOG DO REALNOG SOCIJALIZMA: JUGOSLOVENSKO-SOVJETSKI IDEOLOŠKI SPOR I NJEGOVI REZULTATI

Petar ŽARKOVIĆ, Milivoj BEŠLIN..... str.9.

UN KONVENCIJA O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM U VREMENU KRIZA SA POSEBNIM FOKUSOM NA SITUACIJU U BOSNI I HERCEGOVINI

Sabira GADŽO ŠAŠIĆ..... str.35.

CRNA GORA U UDŽBENICIMA POZNAVANJA DRUŠTVA NAKON 2006. GODINE

Milan ŠČEKIĆ..... str.49.

DEKONSTRUKCIJA INTERKULTURALNOG TRIANGLA - (IDENTITET – MULTIKULTURALNOST – INTERAKCIJA)

Muedib SAHINOVIĆ..... str.67.

POJAVA ZNAČAJNE KNJIGE - Prikaz knjige: Leksikon crnogorskih dinastija

Ivan TEPAVČEVIĆ..... str.85.

NEUSPIO POKUŠAJ - Prikaz knjige: Martin Previšić, Goli otok

Milan ŠČEKIĆ.....str.89.

PREISPITIVANJE TRADICIONALNIH ISTORIJSKIH NARATIVA - Prikaz knjige: Hannes Grandits, Kraj osmanske vladavine u Bosni

Adnan PREKIĆ..... str.97.

OD CETNJA DO STAMBOLA - SUDBINA JEDNOG NARODA NA PRELAZU VIJEKOVA - Prikaz knjige: Jovan Muhadinović, Osmansko poslanstvo i muslimani Crne Gore

Admir ADROVIĆ..... str.101.

OD STAGNACIJE DO PROGRESA - Prikaz knjige: Oded Galor, Putovanje čovečanstva: poreklo bogatstva i nejednakosti

Milan ŠČEKIĆ..... str.107.

IN MEMORIAM: NOVAK KILIBARDA (1934–2023)

Novica VUJOVIĆ..... str.113.

UPUTSTVA ZA AUTORE..... str.122.

Review

NEUSPIO POKUŠAJ

Prikaz knjige: Martin Previšić, *Goli otok: istorija*, Vukotić media, Beograd, 2022, str. 636.

Milan ŠČEKIĆ

University of Montenegro – History department, Montenegro

Danila Bojovica bb, Niksic, Montenegro

email: milans@ucg.ac.me

Izdavačka kuća „Vukotić media” objavila je 2022. knjigu hrvatskog istoričara Martina Previšića „Goli otok: istorija”. Knjiga ima 636 strana. Strukturu knjige čini predgovor i sedamnaest poglavlja.

U prvom poglavlju („Kako je Staljin prestao biti drug ili Kratka povijest sukoba Tito–Staljin”) autor se bavi konceptijskim sukobom između Sovjetskog Saveza i Jugoslavije 1948. godine. U drugom poglavlju („(Tko su bili) Staljinovi pristaše ili Ibeovci?”) predočava ko su bile Staljinove pristalice u Jugoslaviji. U trećem poglavlju („Udbin kazačok ili Istraga uhapšenih Ibeovaca”) bavi se istražnim procesima koji je Uprava državne bezbjednosti (UDB-a) vodila protiv ibeovaca. U četvrtom poglavlju („U ime naroda! ili Kažnjavanja i suđenja ibeovaca”) analizira administrativne i sudske procese protiv ibeovaca, u petom poglavlju („Vlakom u nepoznato (Vojna pošta 3234) ili Transport ibeovaca na Goli otok”) objašnjava kako su ibeovaci transportovani do logora Goli otok. U šestom poglavlju („Sloboda okružena morem ili Osnivanje logora na Golom otoku”) bavi se tematikom koja tretira pitanje osnivanja logora Goli otok, u sedmom poglavlju („Arhipelag Goli ili logori za internaciju ibeovaca”) izlaže o ostalim logorima u kojima su bili internirani ibeovaci, dok u osmom poglavlju („Socijalističko samoupravljanje na Golom otoku ili organizacija logora”) analizira organizaciju logora. U devetom poglavlju („Jutro do noći ili dan na Golom otoku”) predočava kako je izgledao život na Golom otoku, u desetom poglavlju („Pedagogija nove klase ili politički predodgoj ibeovaca”) tumači proces političkog prevaspitavanja ibeovaca, u jedanaestom poglavlju („‘Preduzeće Mermer’ ili Rad i proizvodnja na Golom otoku”) sagledava kako se odvijao radni i proizvodni proces u logoru Goli otok, dok u dvanaestom poglavlju („Partizanska kuga opet hara ili Bolesti i smrt na Golom otoku”) istražuje problematiku bolesti i smrtnosti na Golom otoku.

Trinaesto poglavlje („Jadranski Большо́й теа́тр ili Kulturni sadržaji na Go-

lom otoku”) tretira kulturni život ibeovaca, u četrnaestom poglavlju („Kuferaši se vraćaju kući ili Petrova rupa”) bavi se logorašima iz Petrove rupe (ime dobila po Petru Komneniću), u petnaestom poglavlju („Matematički smisao nasilja ili Goli otok u brojevima”) analizira brojno stanje u logoru Goli otok i drugim logorima za ibeovce u Jugoslaviji, a u šestanaestom poglavlju („S otoka na otok i Ibeovci na slobodi”) život ibeovaca nakon izlaska iz logora. Posljednje, sedamnaesto poglavlje, („Vidi li se sa Golog otoka Moskva”) predstavlja zaključno razmatranje o logoru Goli otok.

Knjiga Martina Previšića se uglavnom temelji na prvorazrednim istorijskim izvorima, literaturi i intervjuima koje je autor vodio sa logorašima Golog otoka, kao i drugih jugoslovenskih logora i zatvora u kojima su od 1948. do 1956. boravili ibeovci. U nastojanju da se predstavi kao moderan pisac, koji je začudo vrlo blagonaklon prema pristalicama jednog od najmonstruoznijih režima XX vijeka, i izrazito kritičan prema jugoslovenskom režimu i pripadnicima organa bezbjednosti, Previšić je masakrirao istinu o Golom otoku. Jer kao istoričar nije objektivni pripovjedač, već advokat Staljinovih pristalica u Jugoslaviji, koje predstavlja kao žrtve torture koju je osmislila jugoslovenska tajna policija. Iako je nesumnjivo da je bilo fizičkog zlostavljanja i unižavanja dostojanstva kažnjenika, da su nasilje i uslovi života u logoru Goli otok uistinu bili onakvi kakvim ih autor prikazuje, teško da bi za osam godina umrlo oko 2% kažnjenika, što je neznatan broj za takav obim brutalnosti i nepodnošljive uslove života. Jer kada se ljudi „svakodnevno premlaćuju”, kako tvrdi autor, a pritom se slabo hrane, žive u „nikakvoj higijeni, niskim zimskim i visokim ljetnjim temperaturama”, mora se i svakodnevno umirati. Na Golom otoku se to nije desilo. To ukazuje da je u Previšićevom objašnjenju Golok otoka, nažalost, mogo toga sporno, jer je autor kao polaznu osnovu prihvatio pogrešnu pretpostavku, da objektivna krivica ibeoveca praktično ne postoji, i da su bili žrtve sadističkog sistema: „Ibeovci također nijesu imali hijerarhiju ni lidere, a još manje prepoznatljivu političku i akcijsku platformu jer ibeovsko antititovsko rukovodstvo i nije postojalo bez obzira na neke pretenciozne pokušaje. Tako su razne ilegalne ibeovske ćelije u različitim krajevima Jugoslavije prilikom osnivanja davale pompezna imena, koja ni sadržajem ni važnošću nijesu odgovarala realnosti, poput Boljševička frakcija KPJ, Komitet Nove Revolucionarne KP, Nova KPJ itd.” (str. 72).

Ma koliko Previšić relativizovao osnivanje ibeovskih ćelija čiji nazivi mnogo govore o njihovom karakteru, i tvrdio da ibeovci nijesu imali akcijsku platformu, iako su raznim „sabotažama pokušavali dati obol svrgavanju Tita s vlasti” (u Štipu je na Dan ustanka naroda Makedonije 1950. „rukovodilac gradske električne centrale ulijevao vodu u naftu kako grad ne bi imao osvjetljenja na taj važni dan”; bušili gume funkcionerima ispred zgrade CK KPJ; tajno štampali ibeovske letke; trovali stoku na poljoprivrednim dobrima, itd.), postavlja se pitanje kako je vlast u godinama kada je Jugoslaviji prijetila opasnost od vojne intervencije zemalja socijalističkog lagera, trebalo da postupi prema Staljinovim pristalicama, prekaljenim borcima, a da pritom bude politički korektna, na čemu autor insistira?

Previšić smatra da je vlast morala da ubijedi ibeovce da nijesu u pravu, a ne da upotrebljava nasilje: „Nejasno je zašto se umjesto vjere u snagu riječi pribjeglo teškom nasilju, u procesu (raz)uvjeravanja ibeovaca” (str. 547). Zanimljivo da jedan od golotočana koga je intervjuisao, ne podržava Previšićev infantilni stav. Naprotiv, kazao je „da je Tito bio u pravu kada je internirao ibeovce na Goli otok i da bi on to vjerovatno i sam učinio na njegovom mjestu” (str. 25). Ali kako se njegove tvrdnje ne uklapaju u autorovu koncepciju o ibeovcima kao žrtvama monstruoznog režima, Previšić zastupa tezu da je „većina bila zbunjena i svatko je u sebi tražio uzroke sukoba” (str. 73). A ko hapsi i bije zbunjenog, monstrum je i sadista. Pritom, konstantno insistira na poštovanju ljudskih prava i sloboda i pretjeruje u inovativnostima, zanemarujući činjenicu da se bavi totalitarnim sistemom iz četrdesetih i pedesetih godina XX vijeka. Zato uprkos velikom trudu, nije uspio da objasni suštinu Golog otoka.

Predgovor (sedam strana) je školski primjer kako ovaj dio knjige ne bi trebao da izgleda. Tim prije jer autor umjesto obrazloženja teme, literature i metodologije, predgovor počinje u romanesknom stilu: „Penjem se do stana bivšeg logoraša s kojim sam dogovorio razgovor o Golom otoku. Vrata otvara krupan gospodin, nasmiješen i opušten, bez obzira na to što se bliži devedestoj i što je bivši logoraš. Dovodi me u sobu gdje ćemo voditi razgovor i nudi me rakijom, koja je, na moju sreću često, otvarala usta inače rezerviranih logoraša. Gledam oko sebe i na zidu zapažam velik Staljinov portret. Brojne su mi misli prošle glavom, ali dvije su mi ostale usječene: da udbaši na Golom otoku nisu obavili posao kako su zamislili, iz čega proizilazi besmislenost ciljeva Golog otoka, te koliko je velika moć ideologija” (str. 25). Iako ovakav početak ne govori apsolutno ništa o temi, ne znamo zašto je autoru čudno da bivši logoraš na pragu devedeste godine ne može biti opušten i nasmijan. Pritom, to što je na zidu kuće okačio veliki Staljinov portret, ne znači da udbaši na Golom otoku nijesu obavili „posao kako su zamisli”. Naprotiv, činjenica da se većina logoraša prilikom izlaska iz logora obavezala da će saradivati sa UDB-om, govori da su zadatak obavili uspješnije nego što autor misli. Štaviše, ukazuje da je vlast apsolutno bila u pravu što se sa ibeovcima obračunala na staljinistički način. Tim prije jer je jedan broj ibeovaca u godinama kada je postojao opravdan strah od sukoba sa zemljama socijalističkog lagera, parolama, sabotazama i diverzijama nastojao da pruži doprinos svrgavanju Tita s vlasti. Ali zahvaljujući energičnoj reakciji vlasti, „kičma domaćeg kominfomovskog otpora bila je uspješno slomljena”.

No, ako zanemarimo način na koji Previšić počinje predgovor, ne razumijemo zašto potencira da se na Vidovdan 2018. navršava 70 godina od Rezolucije Informbiroa, 629 godina od Kosovske bitke, 104 godine od Sarajevskog atentata, 99 godina od Versajskog mira, 97 godina od donošenja Vidovdanskog ustava, 29 godina od Miloševićevog govora na Kosovu polju i 17 godina od izručenja Haškom tribunalu, ako ne objašnjava kakve veze ovi događaji imaju sa predmetom istoriografske obrade. Budući da autor to ne radi, i da izuzev Rezolucije Informbiroa, ostali događaji nemaju dodirnih tačaka sa tematikom kojom se autor bavi (osim što su se desili na srpski nacionalni praznik Vidovdan), ne razumijemo šta je nji-

hovim nabranjem autor želio da kaže. Takođe, nije nam jasno zašto autor smatra da je teško biti historičar XX vijeka na prostoru bivše Jugoslavije. Argumenti koje je naveo ne mogu nas uvjeriti da podjednako nije teško biti i historičar XIX, XVIII i ranijih vjekova... Autor to nesvjesno priznaje: „On je stoljećima prostor prožimanja i preklapanja ideologija, kultura, vjera, utjecaja i tendencija, što je u svom dugom trajanju stvorilo višak povijesti koji i dan danas, možda i više nego ranijih desetljeća i stoljeća, opterećuje i izaziva današnja društva, koja se svako na svoj način s njime pokušavaju nositi” (str. 25–26). Ali ako se donekle mogu zanemariti ove nesmotrenosti, činjenicu da autor kao historiografsku literaturu navodi romane: Dragoslava Mihailovića, Antonija Isakovića, Branka Hofmana, Slobodana Selenića, Vitomila Zupana, Dragana Kalajdžića i drugih jugoslovenskih književnika, bez navođenja kako se ti romani zovu, kao i filmove Duška Kovačevića („Balkanski špijun”) i Emira Kusturice („Otac na službenom putu”), smatramo skandaloznim (u predgovoru knjige pored romana i publicističkih djela o ovoj tematici historičar Predrag Marković navodi i izvedbu „Mrešćenje šarana” Aleksandra Popovića!). Pritom, kada već nabroja filmove koji tretiraju represiju nad ibeovcima, začudo da je autor zaboravio film Dragana Kresoje „Original falsifikata”, čiji glavni lik, učitelj Pavle Ivković, koji je za vrijeme rata bio politički komesar, nakon koncepcijskog sukoba sovjetskog i jugoslovenskog rukovodstva 1948. odlazi na Goli otok, žena mu se udaje za ratnog druga, raspada mu se porodica... Previšić ima originalan pristup kada objašnjava kako je došao do UDB-ih personalnih dosijea: „Imajući sreću, dobio sam pristup Udbinim personalnim dosijeima ibeovaca golootočana u kojima su se krili odgovori na pitanja tko su zapravo bili ibeovci koje su im bile motivacije za podršku Staljinu i, ono najvažnije, što su radili i što su bili prisiljeni raditi na Golom otoku”. Kada bi neko eventualno želio da provjeri autentičnost autorovih tvrdnji, na što apsolutno ima pravo, morao bi da se uzda u sreću jer Previšić ne navodi gdje je istraživao. Ljepu praksu da se za doktorske disertacije navede gdje su odbranjene, kada i pred kojom komisijom, autor je takođe ignorisao. Iz haotičnog izlaganja izvjesno je jedino da je odbranjena u srpnju 2014. godine, i da je temeljno prerađena. Ali to ne piše u predgovoru, gdje bi trebalo ti podaci da budu navedeni, već u napomenama!

Pored metodoloških problema, Previšiću se s pravom može prigovoriti da ne razumije karakter represivnog sistema i procedure koje sve policije svijeta primjenjuju prema uhapšenima. Jer da razumije zasigurno ne bi tvrdio da je: „Odnos prema ibeovcima sličio je tretmanu kriminalaca; nekima je oduzet novčanik, legitimacija pa čak i vezice za cipele. Uhapšeni ibeovci mogli su samo razočarano zaključiti da su se vremena brzo promijenila” (str. 114). To su uobičajene policijske procedure, koje se do danas primjenjuju prema licima lišenim slobode. Zato ovu Previšićevu tvrdnju ne možemo drukčije podvesti osim kao nesvakidašnju glupost. Podjednako je nakaradna i stupidna autorova tvrdnja da je prevoz većine ibeovaca vlakom bio „nagovještaj da im slijede teški trenuci” (str. 180). Da su kažnjenici transportovani automobilima ili avionima, crnih slutnji ne bi bilo. Autor dalje navodi da su kažnjenici u vagonima obavljali nuždu u kiblama za koje nije siguran da li su pražnjene („pražnjene su ako uopće tek noću” – str. 180), dok na sljedećoj

strani tvrdi da su ipak bile praznije nekoliko puta. Zabrinjavajuće nerazumijevanje konteksta vremena i mjesta na kome se nalaze ibeovci, autor pokazuje kada tvrdi da u logoru Goli otok „nije bilo mjesta gdje nije bilo ušiju” (str. 389), da nije bilo „nikakve sofisticiranije medicinske ili laboratorijske opreme osim stetoskopa, toplomjera i tlakomjera” (str. 402), kao i da kolektivan zahod nije ispunjavao higijenske standarde: „Naime kolektivni zahod nije zadovoljavao minimalne higijenske uvjete čak ni onog doba... Vršenje nužde u prisutnosti stotinu logoraša bilo je izuzetno neugodno za logoraše, kao i nepodnošljiv smrad koji se širio logorom iz logoraškog zahoda. Muhe i ostali insekti letjeli su u rojevima oko zahoda, što je često biljeg ovakvih mjesta.” (str. 268). Budući da u socijalističkoj Jugoslaviji higijena u brojnim turističkim i ugostiteljskim objektima i javnim institucijama nije bila na zavidnom nivou, autor ne bi trebalo da se iščuđava što su higijenski uslovi u kolektivnom zahodu u logoru Goli otok bili užasni. Pritom, sve da fiziološke potrebe kažnjenika zavrijeđuju da im autor posveti više strana, iz kontradiktornog izlaganja čitalac ne može biti siguran kada Previšiću da vjeruje. Tako Previšić tvrdi: „U načelu, kažnjenici tijekom transporta do luke Bakar nijesu puštani iz vagona” (str. 181), da bi u nastavku rečenice saopštio da je „postojao velik broj slučajeva kada bi kompozicija vlakova stajala u Gorskom kotaru (Delnice – Skrad), gdje su kažnjenici bili pušteni da obave nuždu na otvorenome” (str. 185). Iako u načelu kažnjenici za vrijeme transporta nijesu puštani, očigledno je da su u praksi vozovi ipak mnogo puta stajali. O vulgarnostima kojih nije malo u knjizi, nećemo više govoriti iz higijenskih razloga. Dvije stranice potom Previšić izričito tvrdi da su: „milicioneri tukli samo na brodu, nikad prije niti poslije” (str. 187). Nakon 26 strana promijenio je mišljenje: „Prilaze milicioneri s otoka, otključavaju lisice i udaraju sve bez riječi”. Dakle, milicioneri su tukli kažnjenike i na brodu i na otoku. Na 496. strani autor tvrdi da su: „Svi logoraši morali potpisati i potpisali su obavezu, bez koje nije bilo odlaska na slobodu“. U narednoj rečenici više nije mislio tako. Naprotiv, tvrdi da „su tek rijetki logoraši, uz iznimne razloge, izbjegli” da se obavežu na saradnju sa UDB-om. Pritom, tvrdi da su na Golom otoku brojni ljudi izgubili život, ali da „nije bio logor smrti“ (str. 387), što je paradoks.

U nastojanju da po svaku cijenu ukori jugoslovenski režim zbog odnosa prema ibeovcima i ukaže na flagrantno kršenje njihovih prava, autor je izgubio osjećaj za mjeru i vrijeme o kome piše, pa zamjera svakakve budalaštine, poput toga da su ibeovci iz beogradskih zatvora (Glavnjača, Ada Ciganlija, Obilićev venac, zatvor u Francuskoj ulici, itd.) transportovani sa stanice u Topčideru „bez dinastijskih privilegija” (str. 178); da „u hladnim, vlažnim i mračnim udbaškim istražnim zatvorima” ibeovci nijesu upražnjavali „nikakvu fizičku aktivnost” (str. 393); da su udbaši zimi nosili kožne kapute, a ljeti odijela (str. 112); da u mnogim ćelijama nije bilo sanitarnih čvorova, pokrivača, kreveta (str. 115), dok je na Golom otoku nedostajalo sapuna ili ga je bilo veoma malo (str. 388).

U knjizi ima dosta tvrdnji koje autor ponavlja više puta. Posebno kada govori o higijenskim uslovima na Golom otoku, konstantnom batinanju kažnjenika, problemu žeđi, zvaničnom imenu logora, dolasku bosanske grupe... Navešćemo primjer:

„Promjena na lošije počela je dolaskom tzv. ‘Bosanaca’ ili bosanske grupe otprilike mjesec dana po dolasku prvih kažnjenika u logor. Ovo je trenutak kada Goli otok postaje Goli otok” (str. 204). Nakon 96 strana Previšić ponavlja ovu tvrdnju: „Dan kada ovo radilište postaje Goli otok i kada počinje proces političkog preodgoja, dan je dolaska bosanske grupe ili ‘Bosanaca’“ (str. 300).

U nedostatku dokaza autor često pribjegava logiciranju. Tako tvrdi da su „uhapšenici očekivali sudski proces, možda vjerujući da će dobiti priliku za herojstvo pred sudom kao Georgi Dmitrov u Leipzigu 1932” (str. 152). Ako je možda i bilo kažnjenika koji su željeli da na suđenju pokažu hrabrost kao Georgi Dmitrov, zasigurno da to nije bila želja svih. Barem ne izvjesnog kažnjenika Babovića, nepismenog seljaka sa crnogorsko-albanske granice, o kome izlaže Previšić. Zato se ova autorova tvrdnja mora odbaciti kao neutemeljena. Baš kao i tvrdnja da su mnogi pokušali da pobjegnu sa Golog otoka, budući da ne navodi ime nijednog od kažnjenika koji se odvažio da to učini. Naprotiv, traži od čitalačke publike da mu vjeruje na riječ.

Primjetno je i da su izvjesne autorove tvrdnje vrlo problematične: „Najčešće su fizički maltretirane osobe koje nijesu htjele surađivati u istrazi, čvrsti ibeovci, a najgore bi prolazili stari komunisti. Pravila nije bilo.” Iako nije objasnio šta podrazumijeva pod pojmom najgore, iz autorovog izlaganja ne uočavamo da pravila nije bilo. Naprotiv, pravila su jasna – ko ne surađuje izlaže se fizičkom maltretiranju, dok stari komunisti prolaze „najgore”, ma šta Previšić pod tim pojmom podrazumijevao. U knjizi ima bizarnih („Ibeovci su bili preljubnici” – str. 133), komičnih tvrdnji („u logoru nije svima bilo jednako dobro ili jednako loše”; „U istrazi su pale mnoge maske” – str. 108; „U ovo doba jedni su išli uzbrdo, dok su drugi išli nizbrdo” – str. 128; „proces istrage nije bio univerzalan kod svih uhapšenika“ – str. 108; da „sistem interne kontrole nije postojao“ – str. 137; „Na usidrenom Puntu djeca su se godinama igrala i s njega skakala u more, ne sluteći da je nešto što je njima izazivalo toliko sreće u igri, godinama prije drugima izazivalo strah” – str. 185; „Jedni su s drugima spavali, jeli, radili, zajedno čitali članke u *Borbi*, dijelili cigarete, tješili se i pjevali” – str. 243; „brijači (berberi) kažnjenici šišali su i brijali druge kažnjenike, konobari kažnjenici posluživali su članove uprave logora itd. Kažnjenici su isto tako čistili isljedničke sobe, peglali im i prali rublje itd. Bili su tamo i vodari, kažnjenici zaduženi za nošenje i distribuciju vode, kuhari i pripadajući poslovi vezani za kuhinju” – str. 250–251; „Ipak, kao i svugdje, i golootočki dan počinjao je izlaskom sunca” – str. 267; „Logoraši su bili strašno otuđeni od svoje obitelji, žena, djece i roditelja, te od prijatelja” – str. 284; „Ranković vjerovatno nije znao za prave razmjere nasilja i stanje u logoru“ (!!!) – str. 289; „Moglo se i zezati na Golom” – str. 425; „Na Golom se, naravno, nije slavio niti jedan blagdan osim praznika Prvog maja, Dana Republike itd.” – str. 426) i nesvakidašnjih sintagmi („dokazi plivaju“, „fanatična netolerancija“, „prisilna vezanost“, „ideološke devijacije“, „gorko-slatka činjenica“, „uhodani kotač“, „Udbine ruke“, „Udbin malj“, „hladnoća Udbinih izvješća“, „skrivanje samog sebe“, „traumatična monotonija“...).

Napokon u knjizi ima dosta materijalnih grešaka. Među najmarkantijima je da je Staljin 1948. „preko noći prestao biti drug” (str. 64), što apsolutno nije tačno. To potvrđuje Titov biograf Pero Simić u knjizi „Tito: fenomen stoljeća” (Zagreb, 2009), u kojoj tvrdi: „Ni pola godine pošto ga je Staljin izopćio iz Informacijskog biroa, Tito ne vjeruje što ga je snašlo. Još mu se činilo da je u pitanju nekakva teška zabuna ili nesporazum i da je pitanje dana kada će se ‘genijalni Staljin’ predomisli-ti, pa su iz Beograda prema Moskvi i dalje letjele udvorničke riječi, koje su sluđivale njegove podanike.” Netačne su i tvrdnje: da je Josip Broz Tito 1941. „imao Partiju od 8.000 članova i 30.000 članova SKOJ-a” (str. 41), jer Partija nije privatna svojina; da je Aleksandar Ranković bio na čelu OZNE od 1944. do 1966. godine (str. 107), jer OZNA od 1946. formalno ne postoji; da je sukob sa Staljinom trajao od 1948. do 1956. godine (str. 109), budući da je Staljin umro 1953. godine; da su Vlado Dapčević i general Branko Petričević u istrazi proveli dvije godine (str. 117). Samo je Vlado Dapčević u istrazi bio skoro dvije godine („Jesam li ja dvadeset dva i po mjeseca bio pod policijskom istragom četrdeset osme?!”); da su u međuratnom periodu u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca/Jugoslaviji postojali Karađorđevići zatvori (str. 262). Iako nije objasnio na kojeg člana dinastije Karađorđević je mislio, zatvori u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca/Jugoslaviji nijesu bili privatna svojina dinastije Karađorđević; „da nije bilo dobro biti politički funkcionar tih godina, posebno ne na Golom otoku” (str. 457). Autor griješi, nije bilo dobro biti ibeovac, koji je prije hapšenja obavljao političku funkciju; da je na Trećem plenumu CK SKJ završena Đilasova partijska karijera (str. 196), da je Đilas izbačen iz Partije (str. 478). Na Trećem plenumu CK SKJ Đilas je smijenjen sa svih partijskih funkcija i kažnjen posljednjom opomenom, ali je bio član Partije, koju je samoinicijativno napustio aprila 1954. godine. Dakle, na Trećem plenumu Đilas nije završio partijsku karijeru, i nije izbačen iz Partije. Tvrdnja da su ibeovci „postali ljudi bez prošlosti i budućnosti s teškom svakodnevnicom” (str. 512) poluistinita je, jer su mnogi nakon izlaska iz logora obavljali odgovorne dužnosti. Na kraju knjige autor navodi: „Ostaje upitno jesu li se s Golog otoka mogla ugledati udaljena svjetla kremaljskih tornjeva” (str. 543). Ne, to je apsolutno neupitno, sa Golog otoka se ne mogu vidjeti svjetla kremaljskih tornjeva.

Iako imamo još dosta primjedbi na sadržaj knjige, podaci koje smo naveli jasno ukazuju da knjiga hrvatskog historičara Martina Previšića ima brojne manjkavosti – od pogrešnog metodološkog pristupa, spornih zaključaka, insolidnih činjenica, nerazumijevanja konteksta vremena, komičnih zamjerki totalitarnom sistemu da ne poštuje ljudska prava i slobode (!), do pretjerane inovativnosti – koje mu nijesu dozvolile da objektivno sagleda predmet historiografske obrade i objasni suštinu postojanja i funkcionisanja logora za ibeovce. Zato knjiga Martina Previšića predstavlja neuspješan pokušaj da se pronikne u srž ove problematike, i samo za neobjektivnu, nedovoljno obavještenu i nekritičku stručnu javnost predstavlja „golu istorijsku istinu” o Golom otoku.